

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. I. An & quid sint ideæ in mente divina existentes?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

ius, & AUXILIO SIBI DATO NON UTENS. A

142 Propositio III. Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.

D. Thomas qu. 6. de malo, quæ est de electione humana: Respondeo dicendum, quod quidam posuerunt, quod voluntas hominis ex necessitate moveatur ad aliquid eligendum, nec tamen ponebant quod voluntas cogereetur; non enim omne necessarium est violentum &c. Hac autem opinio EST HÆRETICA, TOLLIT ENIM RATIONEM MERITI ET DEMERITI, in humanis actibus; non enim videtur esse meritorium, vel demeritorium, quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit. Quod nihil clarius & exprelius dici potest.

143 Propositio IV. Semipelagiani admittebant prevententis gratiæ necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei; & in hoc erant hæretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.

D. Thomas quodlib. 1. art. 7. ad 2. Deus movet omnia secundum modum eorum, & ideo divina motio à quibusdam participatur, cuius necessitate, à natura rationali cum libertate, propter hoc quod virtus rationalis se habet ad opposita; & ideo sic Deus movet mentem humanam ad bonum, quod POTEST HUIC MOTIONI RESISTERE.

144 Propositio V. Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem sudisse.

D. Thomas 1. ad Timoth. 2. lect. 1. Christus Iesus est mediator Dei & hominum, NON QUORUNDAM, sed inter Deum & OMNES HOMINES, & hoc non esset, nisi vellet omnes salvare. Nam voluntas Dei circa hominum salutem, & voluntas Christi mortem suam offerentis, & per eam media ad salutem sufficientia omnibus præparatis, sunt parallelæ, & sibi mutuo correspondent. Unde idem S. Doctor super caput 1. ejusdem Epistolæ, lect. 1. ait quod per illam voluntatem Deus omnibus proposuit salutis præcepta, consilia, & remedia. Et in 1. dist. 46. qu. 1. art. 1. huius voluntatis effectus, est ipse ordo in finem salutis, & promoventia in finem, tam naturalia, quam gratuita. Et super cap. 12. Epistolæ ad Hebræos lect. 3. Deus vult omnes homines salvos fieri, & ideo gratia nulli deest, sed omnibus, quantum in se est, se communicat. Similiter 3. contra Gentes cap. 159. Deus quantum in se est, paratus est omnibus dare gratiam, vult enim omnes homines salvos fieri.

DISPUTATIO VII.

De Ideis Divinis.

Ad questionem 15. D. Thomæ.

Postquam D. Thomas latè differuit de scientia Dei, breviter discurrit circa divinas ideas: id est circa exemplaria creaturarum, quæ intellectus divinus intra se habet, quæ pertinent ad ejus scientiam practicam. Cui etiam ordini inhærentes, post tractatum de scientia Dei, agimus in hac ultima disputatione, de ideis in mente divina existentibus, de quibus quatuor tantum discutienda occurrunt. Primum est, an sint ideæ in mente divina? Secundum, quid

illæ sint, & per quid formaliter in ratione ideæ constituantur? Tertium, an idea in Deo sit unica vel multiplex? Quartum, an Deus habeat ideas omnium creaturarum? Circa primum & secundum sit

ARTICULUS I.

An & quid sint idea in mente divina existentes?

§. I.

Quibusdam præmissis, referuntur sententia.

Notandum primò, Ideam sic rectè definitur, Idea est forma obiecta intellectui, intra ipsum existens, ad quæm afficiens artifex operatur. Explicatur breviter hæc definitio. Idea forma appellatur: nam teste D. Augustino lib. 83. quæstionum, quæst. 46. & D. Thomæ hic art. 1. & quæst. 3. de veritate art. 1. idea græcè, latine forma dicitur, obiecta intellectui, ad differentiam habituum, & specierum intelligibilium, quæ non habent rationem obiecti intellectus, sed principii intellectiois. Intra ipsum existens, ad differentiam externorum exemplarium, ad quæ artifex respicit in suis operationibus. Denique additur, ad quæ afficiens artifex operatur, ad differentiam formarum naturalium: non enim dicimus, quod forma hominis generantis sit idea vel exemplar hominis generantis, inquit D. Thomas de verit. quæst. 3. art. 1. Nam licet agentia naturalia producant effectus sibi similes in forma, non tamen operantur respiciendo illam. Pro cuius majori evidentiâ,

Notandum secundò ex eodem D. Thomæ qu. 3. de veritate art. 1. Triplicem posse dari formam alicujus: unam quæ dicitur forma ex qua: aliam quæ vocatur forma qua; & alteram quæ forma ad quam denominatur. Forma ex qua est illa quæ intrinsecè totum componit, & ex qua compositum constituitur. Forma à qua illa est, à qua ut ab agentis principio effectus egreditur. Forma vero ad quam illa dicitur, ad cuius similitudinem effectus producitur, & ad quam respiciens artifex operatur; & hæc est forma exemplaris, ad cuius similitudinem aliquid constituitur, & in hac significatione consuetum est nomen ideæ accipi, ut idem sit quod forma quam aliquid imitatur. Sed

Notandum tertio, Aliquid posse imitari formam aliquam dupliciter, ut ibidem notat S. Doctor. Uno modo ex intentione agentis; licet pictura ad hoc fit a pictore, ut imitetur aliquæ cuius figura depingitur. Aliquando autè prædicta imitatio per accidens est, ac præter intentionem, & à casu; sicut frequenter pictores faciunt imaginem alicujus, quem repræsentare non intendunt. Quod autem imitatur aliquam formam à casu, non dicitur ad illam formari; quia ly ad videtur importare ordinem ad finem; unde cum forma exemplaris, vel idea, sit ad quam formatur aliquid, oportet quod formam exemplarem, vel ideam, aliquid imitetur per se, non per accidens. Si ergo aliquid fiat ad imitationem alterius, per agens quod non determinet sibi finem, non ex hoc forma imitata habebit rationem exemplaris vel ideæ. Quare aliqui sic illam definiunt: Idea est forma quam aliquid imitatur, ex

intentione agentis determinanti sibi finem.

Ex quo inferes cum D. Thoma loco citato, quod illi qui ponunt omnia accedere calu, non poterant ponere ideas: sicut nec illi, qui posuerunt quod omnia procedunt ex necessitate naturae, quia ut ipse ait ibidem, ea quae ex necessitate naturae agunt, non praedeterminant sibi finem, sed determinatur eis finis ab aliquo superiore.

Ex quo rursus inferes cum eodem sancto Doctore ibidem, quod radix & fundamentum ponendi praedefinitiones, praedeterminativas omnium rerum quae a providentia & arte divina diriguntur & fiunt. Et idem ibidem notat, quod

divinus Dionysius cap. 5 de divinis nominibus, dicitur comminari in Theologia praedefinitiones divinas, & non determinatas, existentium praedeterminativas, & essentias, seu in quibus super substantialis essentia omnium praesupponitur & producit. Ratio autem huius connexionis est, quia cum omnia dependentur, & procedunt a Deo ut supremo artifice, consequenter debent causari ab idea & exemplari divino, tanquam ab eo quod Deus inspicit, ut res producat: Ergo prius debet intendere, & apud se de-

finire, & statueret determinate, quomodo ali- quid faciendum sit, quam praesupponere cogni- tum, & futurum sub aliquo statu absoluto, vel conditionato, antequam definiat: nam si praesupponit cognitum in aliquo statu, & non pro illo praedefinitum, neque etiam erit sub illo statu ideatum, & ab arte Dei profectum, quod est simpliciter non esse a Deo pro illo statu. Eadem ergo ratio ad id est ponendi in Deo ideas & praedefinitiones rerum praedeterminativas: unde cum scientia media has divinas praedefinitiones rejicit, consequenter etiam divinas ideas tollit, & fiat Deum agentem caeco modo, casualiter, & fortuito, & sine providentia, ac intentione effectus particularis, ut disputatione praecedenti demonstravimus, & laus ostendimus Tractatu sequenti, quando agemus de divinis praedefinitionibus.

Notandum quod, Ideae artificis duplicem competere modum informationis, secundum duos respectus quos importat. Nam secundum quod comparatur ad intellectum, ut eius conceptus formalis, & prout gerit munus speciei, est forma intrinseca, informans, & actuans intellectum, & medium quo intelligit, quod Philo- sophi appellant *me ipsum incognitum*. Quatenus vero dicitur ordinem ad objectum, & prout gerit vices exemplaris, & est ratio originandi, & exemplari- dices ad extra; tunc habet rationem causae formalis extrinsecae, & formae imitabilis, ad quam respiciens artifex operatur, & medium cogniti, ac representantis ut quod ipsum opus externum.

Notandum quinto. Essentiam divinam quae per ipsum intelligere purissimum, & actualissimum constituitur (ut in Tractatu de attributis ostendimus) semineti quodam modo, & sine distinctione etiam virtuali, habere in Deo rationem speciei intelligibilis, intellectus, verbi, & constitutivi naturae divinae. Prout enim concipitur ut secundans intellectum divinum in ordine ad intellectum, gerit vices speciei & formae intelligibilis. Quatenus se habet per modum operationis, & actus secundi, secundum nostrum modum concipiendi egredientis a principio proximo intelligendi, habet rationem intellectus, & cognitionis. Ut est terminus purissimus & actualissimus terminans in actu secundo divinum

Tom. I.

A intellectu, habet rationem verbi, & speciei expressae. Denique, ut est eminenti quodam modo, veluti radix & causa virtualis divinarum attributorum, habet rationem naturae. His praesuppositis,

Inquirimus, an, & quid sint ideae in mente divinae existentes? In cujus difficultatis resolutione licet omnes concedant dari ideas creaturarum in mente divina; in explicanda tamen illarum essentia, & ratione formali, varie opinantur. In primis erravit Plato in eo quod ideas posuit, non in Deo existentes, sed quasi illi extrinsecas, eique assistentes, per se subsistentes, & a singularibus abstractas, & separatas. Praeterea finxit a prima mente, nempe divina, ideas in mentem Angelorum effluere; ex mente Angelica, in animam mundi; sive, ut placuit Averrois, in intellectum communem abstractum, qualem ipse somniavit; ex anima mundi, in formas caelorum; ex formis caelestibus, in materiam formarum omnium receptivam. Haec attendens Aristoteles, merito Platonis ideas, ut mera figmenta dirisit. *Valeant*, inquit, *Platonis ideas, quia nihil sunt, aut monstrum sunt.*

Rejecto ergo hoc Platonis figmento, omnes Theologorum sententiae circa essentiam & quidditatem divinarum idearum, ad tres vel quatuor praecipuas revocari possunt. Quidam

constituunt ideas divinas in conceptu, obiectivo, seu in creatura ut cognita a Deo, & menti divinae obiecta. Alii, in conceptu formali; qui adhuc in duas sententias dividitur. Quidam enim volunt essentiam divinam habere rationem ideae, ut est cognitio creaturarum. Alii vero, ut gerit vices verbi, & speciei expressae, reddentis intellectui divinum actu cognoscens, & intelligentem. Alii denique docent, ideam esse ipsam divinam essentiam, ut cognitam, non absolute in se, sed comparative ad creaturas, & quatenus est imitabilis & participabilis ab illis.

Prius dicendi modus est Scoti in 1, dist. 35. quae sit, i. ubi ponere videtur in creaturis ab aeterno, quoddam esse diminutum & secundum quid, per actum divini intellectus productum, & distinctum ab esse reali in quo temporaliter sunt. Secundae sententiae adhaerent Suarez in Metaphysica, disp. 25. sect. 1. Vazquez disputat. 72. cap. 2. & alii Recentiores. Tertia vero communis est in schola D. Thomae, eamque docent Cajetanus hic art. 2. Banez Nazarius, Gonzales, Navarreta, Joannes a S. Thoma, Marcus a Serra, aliique recentiores Thomistae.

§. II.

E Triplici conclusione difficultas resolvitur.

Dico primo: dari in mente divina ideas, seu exemplaria creaturarum.

Conclusio est certa de fide, colligitur enim ex Scriptura, & SS. Patribus. Nam dicitur Joann. 1. *Quod factum est in ipso vita erat.* Ex quibus verbis colligit Augustinus ibidem Tract. 1. ideas esse in Deo. *Quid est hoc* (inquit) *vita erat facta est terra, sed ipsa terra quae facta est, non est vita. Est autem ipsa sapientia spiritualiter ratio quaedam, quae terra facta est: haec vita est.* Et paulo post: *Faber facit arcam.* *Primo in arte habet arcam.* *Si enim in arte arcam non haberet, non esset unde fabricando illam proferrer...* *Attende ergo arcam in arte, & arcam in opere.* *Arca in opere non*

Zz 2

noti

non est vita: arca in arte vita est, quia vivit anima ar-
tisticu, ubi sunt ista omnia, antequam proferantur. Sic
ergo, quia sapientia Dei, per quam facta sunt omnia, se-
cundum artem continet omnia, antequam fabricet om-
nia; hinc qua fiunt per ipsam artem, non continuo
vita sunt, sed quidquid factum est, vita in illo est. Terram
vides: est in arte terra. Cælum vides: est in arte cælum.
Solem & Lunam vides: sunt & ista in arte. Sed foris
corpora sunt: in arte vita sunt.

Potest etiam probari conclusio ex illo ad He-
braeos 11. Fide intelligitur apta esse secula verbo
Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent. Nam per
invisibilia, D. Thomas ibi, & hic quæst. 65. art. 4.
ad 1. & de verit. quæst. 3. art. 2. intelligit ideas seu
rationes rerum quæ sunt in mente divina, ex qui-
bus, id est secundum quas, producta sunt visibi-
lia.

10. Favent etiam SS. Patres, qui has divinas ideas,
atque imagines rerum omnium, quibus res om-
nes creatæ intelligibiliter in mente divina ab
æterno fuere, eleganter exprimunt ac celebrant.
Dionysius enim cap. 5. de divinis nomin. lect. 3.
apud D. Thomam: Exemplaria (inquit) esse dici-
mus in Deo, rationes substantificas, existentium prædeter-
minativas & effectivas, secundum quas super substantia-
li essentia, omnia prædefiniunt & produxerunt.

11. Origenes tomo 1. in Joann. ideas divinas vocat figuras colle-
ctionis intelligentiarum, quæ sunt in divina sapien-
tia. Et subdit: Opinor enim sicut domus & navis fa-
bricatur, vel edificatur juxta figuras & formas, menti-
bus eorum qui structura præsentent, conceptas: domo,
navique principium sumensibus ab his figuris & rationibus,
quæ sunt in artifice: sic universa facta fuisse juxta re-
rum futurarum rationes, jam antea à Deo manifestatas

12. in sapientia. Omnia enim in sapientia fecit. Augusti-
nus lib. 12. de Civit. ait: In una Dei sapientia esse im-
mensos quosdam, atque infinitos thesauros rerum intelli-
gibilium, in quibus sunt omnes invisibiles, atque incom-
mutabiles rationes rerum, etiam visibilibus & mutabi-
lium, quæ per ipsam facta sunt: quoniam Deus non ali-
quid nesciens fecit: quod nec de quolibet artifice rectè dici
potest. Porro si sciens fecit omnia, ea utique fecit qua no-
verat. Eandem veritatem agnovit Seneca, licet
gentilis, eamque epist. 65. his verbis eleganter
expresit: Deus rerum omnium intra se exemplaria
habet, numerosque universorum quæ agenda sunt, &
modos, mente complectitur est. Plenus his figuris est, quas
Plato ideas appellat, immortales, immutabiles, infatiga-
biles.

Boëtius lib. 3. de consolât. metro 5. vulgaris
his verbis, divinas illas ideas celebravit.

Tu cuncta superno
Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipse
Mundum mente gerens, similique in imagine for-
mans,
Perfectasque jubens perfectum absolvere partes.

Hunc imitatur Dionysius Carthusianus, libro
de Dei laudibus, ubi sic ipsum alloquitur:

Ars prima causalissima,
Tu plena rationibus:
Idei fulgidissima mens,
Præclara splendoribus.

Denique Augustinus relatus à D. Thoma
quæst. 3. de verit. art. 1. dicit: Quinque ideas esse,
infidelis est. Quod intelligendam est de ideis,
quantum ad rem significatam: nam an hoc no-
mine sint appellandæ, non est ita certum, ut
qui hoc negaret, tanquam infidelis esset judi-
candus.

Eadem veritas multiplici ratione potest sus-
deri. Primò, quia Deus est causa intellectualis.
Ergo habet ideas rerum. Probatur consequen-
tia: causa enim debet continere in se esse effectum,
secundum formam, & rationem ipsius: nam si
sit naturalis, continet illam naturali cause,
per formam inditam, sicut ignis generans continet
formam ignis geniti: si autem sit causa intelle-
ctualis, continet rationem effectus, non secun-
dum formam inditam, sed apprehensam: At
forma & ratio effectus in esse apprehenso, est
idea, & exemplar ipsius: Ergo in Deo dantur
ideæ. Unde Augustinus lib. 1. confess. cap. 6.
apud illum rerum omnium instabilitatem hanc cause, &
rerum omnium mutabilitatem immutabiles manent origi-
nes, & omnium irrationabilium & temporalium sem-
piternæ vivunt rationes.

Secundò, Idea nihil aliud est, quam forma,
non à qua, neque ex qua, sed ad quam artifex
respicit operatur, intra ipsum exitens, ut ex-
posuimus in secundo notabili: Sed datur hu-
jusmodi forma in Deo: Ergo & idea. Probat-
ur Minor: quia nisi Deus præcognosceret ef-
fectum, & nisi haberet formam, ad cuius instar
illum produceret, temerè, & cæco modo ageret.
Quare D. Augustinus libro 83. questionum,
quæst. 45. docet ponendas esse in Deo ideas, ne
rerum creatio videatur temeraria, & fortuita.
Omnia (inquit) ratione sunt condita: alias casu, &
fortuito evenirent; nec eadem ratione homo, quæ equus,
&c.

Tertiò, Scientia Dei se habet ad res creatas,
sicut artifex ad res artefactas, juxta illud Sapien-
tiæ 8. Quis enim horum quæ sunt, magis quàm illi est
artifex? Sed artifex operis sui ideam habet:
Ergo & Deus.

Quartò, Deus est primum omnium agens, &
primum formarum omnium dator: Sed nemo
dat quod non habet: Ergo in Deo sunt forme
omnium, & ideæ. Quam rationem tangit Da-
masceus lib. 1. de fide cap. 13. his verbis: Deus
omnium auctor est: Ergo omnium quæ sunt rationem
se & causas, hoc est ideas, sibi in seipso præstat.
Cui concinif. Trismegistus dicens: Videt agricolam
semen in terra prociuentem, ubi frumentum nasci-
tur: talis est Deus, qui in celo seminat quidem immorta-
litatem, in terra vero mutationem, in universo matrem
& vitam: Ergo in mente sua, omnium habet ideas, re-
rum ascendarum rationes feminales.

Denique, Speculum non ducit in cognitionem
nem aliquorum, nisi eorum similitudines in ipso
resplendant: Sed essentia divina est veluti pu-
rissimum speculum, ducens in cognitionem om-
nium creaturarum, & in quo Deus, & Beati-
tatis creaturas possibiles, & futuras cognoscunt, ut
constat ex supra dictis: Ergo in eo sunt similitu-
dines, & ideæ rerum omnium.

Dico secundò, Ideæ divinæ non sunt ipse
creaturæ, ut menti divinæ objectæ; & prout ha-
bent quoddam esse diminutum extra Deum,
per actum divini intellectus ab æterno produ-
ctum. Ita communiter docent Theologi con-
tra Scotum, cuius sententia multipliciter impu-
gnari potest.

Primò ex SS. Patribus supra relatis: Diony-
sius enim dicit ideas in mente Dei existentes,
esse substantificas, existentium prædeterminativas rerum
omnium effectrices. Augustinus lib. 83. questionum
quæst. 46. esse scilicet, & rationes incommutabi-
les, immortales, & æternas. Boëtius ideam vocat
exemplar supernum: At hæc omnes appellationes,
non

non possunt competere creaturis, ut menti divinae objectis, sed soli divinae essentiae, quae sola rerum omnium est effectrix, sola rerum existentium & futurarum praedeterminativa, sola aeterna, sola immortalis & immutabilis, sola supremum omnium exemplar: Ergo ideae divinae, non sunt ipsae creaturae, ut menti divinae objectae.

Secundo, Idea cum sit forma quam aliquid imitatur, necessario importat imitationem, & per consequens similitudinem ad ea quae illam imitantur: Sed tam similitudo, quam imitatio, distinctionem & pluralitatem rerum importat; neque enim una res seipsam imitatur, sed aliam; nec est sibi similis, sed alteri: Ergo ideae creaturarum in mente divina existentes, non possunt esse ipsae creaturae, ut à Deo cognitae, & menti divinae objectae.

Tertio, Idea est realis causa ideari, & mensuratrix ipsius: Sed creatura secundum esse objectivum considerata, non potest esse causa realis sui ipsius, ut productae ad extra, nec sui ipsius regula & mensura: Ergo nec habere rationem ideae. Maior patet, quia idea est exemplar ideati: exemplar autem est causa realis exemplati, & mensura ipsius, ut docent Philosophi 2. Phyl. Minor vero probatur: cum inter causam & effectum, mensuram & mensuratum, sit relatio realis, debet etiam esse distinctio: Sed creatura cognita, est eadem cum ipsa creatura in re producenda; aliam non cognosceretur idem quod in re producendum est: Ergo creatura, secundum esse objectivum considerata, non potest esse causa realis sui ipsius, ut productae ad extra, nec sui ipsius regula & mensura.

Quarto, Sicut agens naturale constituitur in actu primo ad agendum, per formam naturalem, ita & agens intellectuale, per formam intellectualem, nempe ideam in mente conceptam, ut docet D. Thomas hic art. 1. Sed Deus non potest constitui in actu primo potens ad agendum, per ipsam creaturam, ut divinae menti objectam; alioquin ab illa penderet, & ab ea regularetur, ac mensuraretur in suis operationibus: Ergo creatura, ut à Deo cognita, non potest habere rationem ideae respectu intellectus divini.

Quinto, Idea est forma realis in Deo: Sed creaturae ut habent ab aeterno esse objectivum in mente divina, non sunt quid reale, sed rationis; ex cognitione enim divina nihil in eis resultat ab aeterno, nisi extrinseca denominatio cogniti: Ergo idem quod prius.

Sexto, Idea est illud ad cuius instar formatur ideatum: Sed creatura objectivè representata, non est id ad cuius instar formatur creatura, & per quam ejus formatio regulatur & causatur: Ergo illa non habet rationem ideae in Deo. Maior patet, Minor vero probatur. Creatura objectivè cognita à Deo, cognoscitur ut quid creabile à se, non vero ut quid increabile: Ergo ut quid formabile à se, non vero ut id ad cuius instar formetur ideatum, & per quod ejus formatio causetur & reguletur.

Septimo, Deus cum sit supremus artifex, debet causare res per ideam, quae sit forma suprema, & divina: Atqui creaturae, ut menti divinae objectae, non habent rationem formae divinae & supremae, sed sola essentia divina, cognita ut imitabilis à creaturis: Ergo creaturae, ut menti divinae objectae, non constituunt ideam primi & supremi artificis, sed ipsa essentia divina, ut com-

Tom. 1.

A parata ad creaturas, et cognita ut imitabilis & participabilis ab illis.

Octavo, cum Deus in sua essentia contineat rationem plenissimam cognoscendi totum quod est in creatura, quia totum causatur, & participatur ab illa; non oportet quod respiciat ad ipsas creaturas, ut formet ideas illarum, sed potius ad suam essentiam, & quòd illam cognoscat, ut ab illis imitabilem & participabilem.

Deniq; Absurdum videtur ponere, creaturas habere ab aeterno aliquod esse diminutum extra Deum, per actum divini intellectus productum, ut docet Scotus loco citato. Nam vel per illud esse diminutum, intelligit aliquod esse extra Deum quod sit purè reale, vel purè rationis, vel medium inter reale & rationis? Primum dici non potest, repugnat enim principiis fidei, dicere creaturas habere ab aeterno aliquod esse reale extra Deum, quantumcumque diminutum; alioquin illae essent ab aeterno productae, cum omne esse reale, quodcumque illud sit, derivetur à Deo per creationem, quae est totius entitatis & existentiae productio. Secundum etiam affirmari non potest, alioquin divinae ideae constituerentur per aliquod ens rationis, & sic non possent esse verae & reales causa creaturarum. Tertium verò absurditas est: fictitium enim & chimericum videtur, ponere aliquod ens, medium inter reale & rationis, ut docent Philosophi in Metaphysica. Merito ergo de ideis Scoti dicere possumus, quod ait Aristoteles de ideis Platonis. *Valent Scotus cum suis ideis: quia aut nihil sunt, aut monstrantur.*

Dico tertio, Essentia divina, ut gerit vices intellectus, aut speciei; & prout comparatur ad intellectum divinum, per modum formae intelligibilis illius aeternantis, & tanquam id quòd redi dicitur cognoscens, non induit rationem ideae; sed solum prout est forma objecta divino intellectui, & cognita ab ipso, ut imitabilis à creaturis, Ita communiter docent nostri Thomistae contra Recentiores.

Probatum primò ex D. Thoma hic articulo 2. ubi inquit, *ideam operati esse in mente operantis, sicut quod intelligitur, non sicut species quae intelligitur, quae est forma faciens intellectum in actu. Forma enim domus in mente edificatoris, est aliquid ab eo intellectum, ad cuius similitudinem domus in materia formatur.* Et iterum in responsione ad 2. dicit quòd *Sapientia & ars significantur ut quòd Deus intelligit, sed idea ut quòd Deus intelligit.* Et ex hoc explicat, quomodo plures ideae sint in Deo; quia licet species, seu conceptus divinus, ut est principium seu forma cognoscendi, sit unicus (esset enim contra simplicitatem divinam, plures conceptus in ratione cognoscentis habere) tamen rationes per talem conceptum cognitae, plures sunt, quatenus cognoscit Deus, suam essentiam esse diverso modo imitabilem à creaturis, ut latius infra exponemus.

Probatum secundo ratione fundamentali, quae petitur ex definitione ideae, supra exposita. Ad ideam enim pertinet, ut sit forma ad quam respiciens artifex operatur: Atqui essentia divina, ut gerit vices intellectus, vel speciei, & ut redi dicitur intellectum cognoscentem, tanquam mediū quòd, non est id quòd intellectus inspicit, sed id quòd inspicit: Ergo non est idea sub ista formalitate, sed in quantum est aliquid cognitum, ut imitabile à creaturis.

Probatum tertio, Causalitas ideae non est pra-

223

bere

bere effectum formalem intellectui, sed ideato: quia propria causalitas ideæ, non est esse formam intrinsecam & informantem, sed extrinsecam & formantem ideatum, ut constat ex supra dictis. Ergo licet in conceptu inveniatur ordo ad intellectum ut ad subjectum quod actuatur, tamen iste ordo non constituit ipsum in ratione ideæ; quia sub hoc respectu est forma intrinseca per sui inhaerentiam & conjunctionem reddens intellectum cognoscentem, non autem forma imitabilis & extrinseca, reddens rem ad extra formatam, & ideatam.

28. Denique currit ratio D. Thomæ hic art. 2. Deus unico conceptu, seu specie, attingit omnia objecta, nec variatur divinus conceptus ex eorum diversitate: Sed ideæ multiplicantur, juxta diversam imitabilitatem & respectum ad ipsas res ideatas: Ergo non potest idea consistere in conceptu, quatenus est forma intellectus reddens illum cognoscentem, sed in ipsa essentia divina, prout cognoscitur ut imitabilis & participabilis à creaturis: ut docet idem S. Doctor hic art. 1. ad 2. dicens: *Essentia divina habet rationem ideæ, secundum quod ad alia comparatur.* Et art. 2. ad 1. *Idea, inquit, non nominat divinam essentiam, in quantum essentia, sed in quantum est similitudo, vel ratio hujus vel illius rei.*

29. Confirmatur: Idea est forma quam aliquid imitatur: Ergo nisi essentia divina sit cognita ut imitabilis à creaturis, non habebit rationem ideæ.

Adde quod, de ratione ideæ est esse verbum practicum: sed divina essentia, nisi cognoscatur imitabilis, & participabilis à creaturis, non cognoscitur ut verbum practicum: Ergo non habet rationem ideæ, nisi prout cognita sit imitabilis, & participabilis à creaturis. Quod ut fiat evidentius,

30. Observandum est cum S. Thoma in 1. dist. 27. quæst. 2. art. 3. ad 4. & ex Ferrarienti contra Gent. cap. 54. tripliciter posse intellectum ferri in formam conceptam. Uno modo in quantum est similitudo rei præcisè: id est in quantum intellectus utitur ipsâ in actu exercito, ut medio per quod rem cognoscit, & sic dicitur in actu signato cognoscit rem representatam, & solum in actu exercito ipsam formam conceptam. Alio modo in quantum est talis res, habens tale esse in anima, & sic dicitur in actu signato cognoscit solum ipsam formam. Tertio modo per comparationem unius ad alterum, dum consideratum esse alterius representativum, & sic simul utrumque cognoscit. Intellectus igitur divinus, in essentia suam tripliciter ferri potest: scilicet, simpliciter & absolute, in quantum est talis res; & sic intelligendo essentiam suam, non concipit proprium exemplar rerum, & propriam rationem ipsarum formaliter. Secundo modo in quantum utitur ipsâ, ut medio per quod sibi res creatæ representantur; & scietiam non intelligit ipsam in actu signato, ut proprium earum exemplar. Tertio modo in quantum intelligit ipsam ut imitabilem à creatura, secundum hunc perfectionis modum determinatè (putà secundum gradum vitæ) & sic cognoscit ipsam, ut est exemplar formaliter talis creaturæ: quia apprehendit ipsam cum habitudine ad talem creaturam. Propter quod inquit S. Thomas, *Deus intelligendo essentiam suam, ut imitabilem per modum vitæ præcisè, accipit propriam ideam & rationem plantæ.* Quasi diceret, quod non apprehendit essentiam suam tanquam propriam ideam alicujus rei, nisi quatenus ipsam cum re-

specie ad illam intelligit,

§. III.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò contra primam conclusionem: Anselmus in Monologio cap. 29. ait: *Satis manifestum est, in Verbo per quod facta sunt omnia, similitudines rerum non esse:* Sed idea est similitudo rei faciendæ: Ergo ex Anselmo in Verbo non sunt ideæ rerum. Item Dionysius cap. 7. de divinis nominibus dicit, quod *Deus non cognoscit res secundum ideam.*

Respondetur ad D. Thomam quæst. 3. de veritat. 1. ad 10. quod intentio Anselmi est dicere, quod in Verbo non sunt similitudines rerum, sumptæ à rebus ipsis; sed potius quod omnes rerum formæ & similitudines ab ipso Verbo derivatæ sunt, unde addit Anselmus: *Verbum non est similitudo rerum, sed res sunt imitationes Verbi.*

Ad Dionysium similiter dicendum est, cum eodem D. Thoma ibidem in resp. ad 6. quod intentio Dionysij est dicere, quod Deus non cognoscit res per ideam ab illis acceptas, sed per suam essentiam habentem rationem ideæ & exemplaris.

Objicies secundò: Eiusdem effectus non sunt multiplicandæ causæ sine necessitate: Sed causa creaturarum est scientia Dei practica, vel ars divina, ut constat ex dictis in 3. disp. Ergo non sunt ponendæ idea in mente divina, ut per eas Deus creaturas ad extra producat.

Respondeo quod sicut in artifice creato idea & ars simul concurrunt ad opus artificiale, diversimodè tamen: ars enim concurret per modum principij dirigentis & efficientis, ac inducentis formam artificialem in materiam; idea verò per modum exemplaris, & causæ formalis extrinsecæ; unde prima se tenet ex parte agentis, secunda verò ex parte effectus producendi. Ita similiter in Deo, qui est supremus rerum omnium artifex, scientia & idea diversimodè ad productionem creaturarum concurrunt: prima enim concurret directivè & effectivè, ut in 3. disp. exposuimus; secunda verò exemplarivè & objectivè, ut ex supra dictis constat.

Objicies tertio pro sententia Scoti, contra secundam conclusionem, Id quod in mente artificis creati est idea, proportionè servatâ, debet esse idea in mente Dei. Ut enim dicit Augustinus supra relatus: *Omnis creatura unit in mente divina, sicut arca in mente artificis:* Sed in mente artificis creati, res ipsa concepta, ut ad illam intuens operatur artifex, est idea illius: Ergo etiam creaturæ ut menti divinæ objectæ, habent rationem ideæ & exemplaris. Minor probatur: nam domus concepta, ut ad ejus imitationem artifex construit domum, est idea domus, juxta Aristotelem & D. Thomam 7. Metaph. lect. 6. dicens: *Ex sanitate fieri sanitatem, & ex domo domum: scilicet ex ea quæ est sine materia, in anima existente, illam qua habet materiam.*

Confirmatur à simili: Res ad extra apprehensa ut bona, movet ad sui amorem, per modum causæ finalis: Ergo etiam eadem res ut apprehensa, & menti artificis objectæ, movebit ut idea, & exemplaris ad sui executionem.

Ad objectionem respondeo, concessa Majori, negando Minore. Idea enim in mente artificis, non est ipsum opus externum, ut menti ejus objectum; sed verò modum practicum quod format in suo intellectu de opere artificiali, factibili, vel faciendæ, ut docent Philosophi in 2. Phys. Ad

Ad auctoritatem Aristotelis & D. Thomae dicendum est, quod quando illi dicunt, ideam artificis esse ipsam rem, quae per artem fieri debet, ut cognitam, hoc intelligendum est de re non in suo proprio & naturali essendi modo, sed in alio nempe intelligibili, quem habet in intellectu eius conceptus, non objectivus, sed formalis, id est verbum ab artifice productum & expressum, quod cum sit similitudo formalis operis faciendi, ut suppono ex Philosophia est ipsum faciendum, non in esse entitativo, sed intelligibili. Unde idem est dicere, quod res ipsa factibilis, vel facienda, ut habet esse intelligibile in mente artificis, sit ejus idea & exemplar, ac ipsum verbum, seu speciem expressam illam representantem.

Ad confirmationem nego Consequentiam, & paratè. Ratio disparitatis est, quia nihil movet metaphoricè, excitando ad desiderium sui: unde sufficit ad causalitatem finis, quod idem quod est in executione ponendum, intendatur, & apprehendatur sub ratione boni & convenientis. Idea autem causalitatis per modum regulæ & mensuræ, quæ debet realiter distingui à regulato & mensurata: proinde ad ejus causalitatem non sufficit quod ipsamet res quæ debet ad extra produci, metè artificis objiciatur ut factibilis, vel facienda, alioquin idem esset sui ipsius regulæ & mensura.

Objicies quartò contra ultimam conclusionem. Idea debet esse perfecte similis ideato, cum res ideata debeat fieri ad instar illius: Sed essentia divina non est similis creaturis, nisi analogicè & imperfectè: Ergo non est illarum idea.

Confirmatur: Idea debet continere formaliter perfectiones quæ sunt in re ideata: Sed essentia divina non continet formaliter perfectiones creaturarum (putà rationalitatem, equitatem, aliasque perfectiones secundum quid, quæ habent aliquam imperfectionem admixtam) sed virtualiter tantum, aut eminenter: Ergo non habet rationem ideæ respectu creaturarum. Minor constat, Major autem probatur à Vasque, exemplo lucis, licet enim lux Solis virtualiter vel eminenter contineat calorem, non potest tamen dici, vel esse illius idea, quia non continet illum formaliter.

Ad objectionem respondeo primò, distinguendo Majorem. Idea debet esse perfecte similis ideato, entitativè, nego: representativè vel causalitè, concedo. Idea enim est qualitas spiritualis & immaterialis in mente artificis; opus autem externum, quod ad instar illius formatur, materiale est & corporeum, nec est qualitas, sed substantia. Idem videmus in sigillo: sigillatum enim non imitatur sigillum, in eo quod est in se entitativè, quia in se est ex ære vel auro; sigillatum autem est cera: sed in eo quod sigillum continet sigillatum in ratione figurabilis, imò ipsam figuram continet sigillum, modo inverso, quam sit in sigillato. Unde ad Minorem argumenti similiter dicendum est, quod licet essentia divina, entitativè sit valde dissimilis creaturæ; representativè tamen & causalitè, totum quod est in creatura continet, & assimilat illam sibi inadæquatè.

Secundo responderi potest, quod sicut mater & filius dicunt relationem realem ad invicem, quando sunt ejusdem ordinis, secus autem, quando filius est ordinis superioris & increati, ut patet in Christo, qui non refertur realiter ad B. Virginem, quia suppositum Verbi Divini, cum sit ordinis increati, est incapax relationis realis

ad creaturas. Ita similiter, quando idea & ideatum sunt ejusdem ordinis, debent perfecte assimilari & univoce convenire: secus tamen, quando idea est transcendens, & inadæquata, ac ordinis superioris & increati, qualis est essentia divina: tunc enim sufficit, quod sit similis ideato, causalitè & eminenter; & quod ex ejus participatione & imitatione, ideatum habeat totum quod habet. Hanc autem similitudinem causalem, & eminentialem, habet essentia divina respectu creaturarum; cum ex ejus participatione & imitatione, in creaturis deriveretur totum illud quod in illis est entitatis & perfectionis.

Ad confirmationem similiter dicendum est, quod licet idea, quæ est ejusdem ordinis cum ideato, debeat formaliter continere omnes ejus perfectiones; secus tamen est de idea quæ est ordinis superioris & increati, & quæ est transcendens & inadæquata, qualis est essentia divina. Unde patet disparitas ad exemplum de luce, à Vasque adductum: lux enim Solis non est ordinis superioris ad calorem, & alias qualitates quas virtualiter continet, nec eas continet continentia eminentiali perfectè, sicut essentia divina: cum totum quod est in calore, non deriveretur à luce, nec illa producat calorem per sui participationem, sed ut est virtus cæli, quod est primum alterius inferiora, ut docet D. Thomas in 2. dist. 13. quæst. 1. art. 3. ad 6.

Ad do quod, lux non est influens in calorem, vitali & intelligibili modo, nec ut inspecta ut imitabilis ab illo; quod tamen requiritur ad rationem ideæ, quare illud exemplum Vasquesii ineptissimum est.

ARTICULUS II.

An & quomodo in mente divina pluralitas idearum ponenda sit?

Duplex circa hoc difficultas occurrit, breviter hic discutienda. Prima est, an & quomodo cum simplicitate divinæ essentiae stet pluralitas idearum in Deo? Secunda, dato quod ideæ plurificentur in Deo, non per plures respectus reales, sed rationis, an illi respectus formentur ab intellectu divino: ita quod etiam ante nostrum intellectum, sint in Deo plures ideæ formaliter, an verò solum fundamentaliter, & per nostrum intelligere formaliter multiplicentur?

S. I.

Utraque difficultas resolvitur.

Dico primò: In mente divina plures esse ideæ, non quidem reales & entitativè, sed formaliter & denominativè. Ita communiter docent Theologi contra Aureolum, qui absolute docet, unam tantum esse ideam in Deo, sicut in mente divina est unica tantum ars & scientia practica. Eandem sententiam ex alio principio erroneo docuit Avicenna, ut videri potest apud D. Thomam quæst. 3. de verit. art. 2. putavit enim Deum solum produxisse immediate primam creaturam, seu primam intelligentiam; & illam per ideæ quas à Deo accepit, produxisse ceteras creaturas.

Probatur prima pars ex Scriptura & ex SS. Patribus, qui in mente divina multas esse creaturas